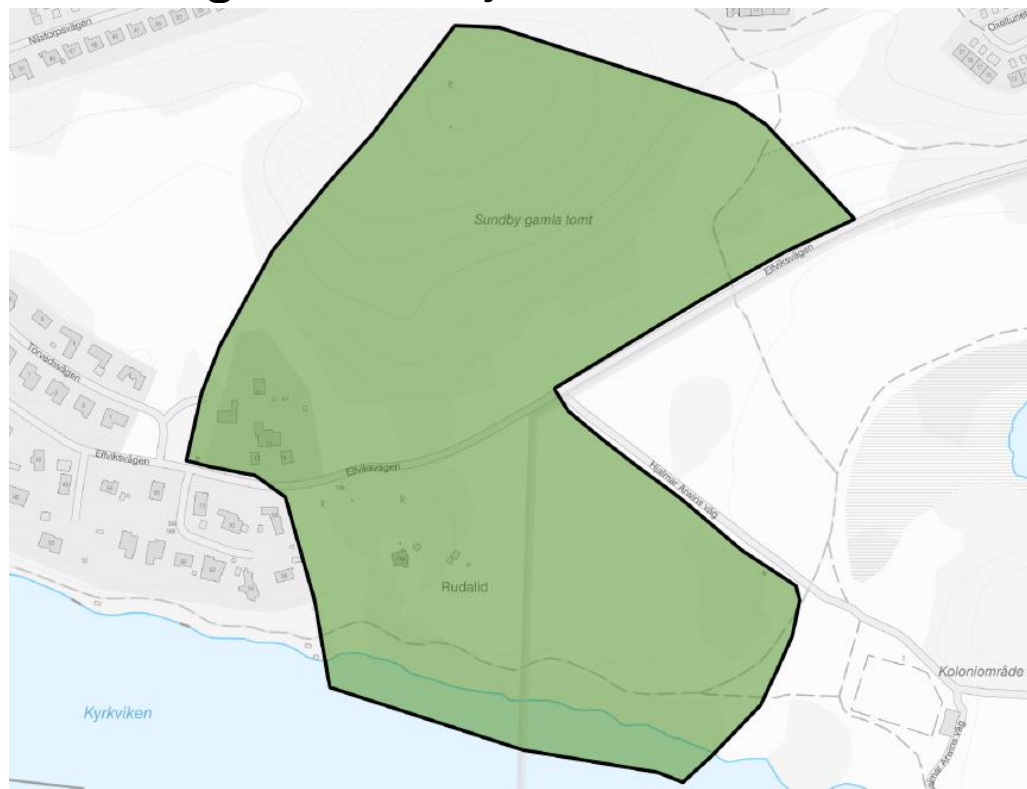

Rudboda gård - Sundby

Bakgrund

Sundby, som ligger i sluttningen ovanför Kyrkviken, var en av järnåldersgårdarna på Lidingö. Gården tros vara anlagd för ca 1500 år sedan och gårdsnamnet kan härstamma från järnålderns mellersta del. Delar av vad som troligen var gårdens gravfält finns ännu kvar vid Rudalid. Sundby har ett karaktäristiskt gammalt gårdsläge, på en höjd ovanför vattnet. Gården brukades ända till 1780-talet men lades sedan in under Rudboda gård. Följden blev att gårdens tomt med bebyggelse övergavs helt och Sundby blev en ödegård.

Sundby ödegårds lämningar ligger i kanten av skogsbrynet samt på en åkerholme i början av den öppna sluttningen ner mot Elfviksvägen. (Raä Lidingö 36:1)

Rudboda gård har åtminstone medeltida anor omnämnd 1381 som ett "torp", det vill säga ett nybygge. Gårdsnamnet har en tidigmedeltida karaktär och namnets förled "rud-" syftar på röjning av ny mark. Möjligen finns även en tidig koppling mellan gårdarna i det att Rudboda kan vara en tidigmedeltida avknoppning från Sundby gård.

Rudboda gårds skriftliga omnämmande 1381 är kopplat till ett köpebrev. Gården kan mycket väl ha kvar ett medeltida gårdsläge, beläget på en förhöjning ovanför viken, vars vatten då gick högre upp än i dag. Nuvarande gårdsmiljö som byggdes upp av grosshandlare Lemke i tidigt 1800-tal är en av de bäst bevarade äldre gårdsanläggningarna på Lidingö.

Sundby gårdstomt, vy mot söder. (Raä Lidingö 36:1)

Beskrivning av området

På Kyrkvikens norra sida karaktäriseras landskapsbilden av skärgårdsterrängens sluttningar, lerdalstråk, bergknallar, lövskogsdungar och ädellövträd. Inslag finns även av kargare hållmark och talldungar. Från Rudboda gård och österut löper Elfviksvägen genom ett gammalt agrart kulturlandskap. I dag sätter framför allt beteshävd prägel på sluttningens marker. Kring ödegården Sundby i sluttningen öster om Rudboda växer lövskogsdungar på gårdens gamla inägor som förr var mer öppna åker- och ängsmarker.

På en åkerholme vid skogsbrynet öster om Rudboda gård finns lämningar efter Sundby tomt. Lämningarna består av ett större område (Raä Lidingö 36:1) med bebyggelselämningar som sträcker sig från den före detta åkern längre upp i lövskogssluttningen. Fornlämningarna utgörs framför allt av troliga husgrunder som sannolikt indikerar den medeltida gårdens tomt, i bruk fram till att gården övergavs

1789. I anslutning finns även flera agrarhistoriskt intressanta lämningar i form av odlingsrösen, vägnät och andra spår efter hävden av gårdens inägor (åker och äng). Inägorna omgav gården i slutningen ned mot den dåtida strandlinjen. På bergskrönet norr om gården finns även en förhistorisk grav, en rund stensättning (Raä Lidingö 4:1).

Delar av vad som troligen var Sundby gårdsgravfält finns ännu kvar vid Rudalid. (Raä Lidingö 24:1)

Vid Rudalid på nedre sidan av landsvägen finns två järnåldersgravar i en tallbacke. De är möjligen en rest av ett i övrigt förstört gravfält som kan ha hört samman med Sundby som ett gårdsgravfält. Sundby kan kanske även ha haft ett äldre gårdsläge här, närmare den dåtida strandlinjen. Gravarna utgörs av en hög och en rund stensättning. De tillhör yngre järnålder, ca 500-1050. (Raä Lidingö 24:1)

Beskrivning av bebyggelsen

Rudboda gårdsmiljö strax väster om Sundby omges fortfarande delvis av gamla agrara marker. Miljön karaktäriseras av en stor mängd gårdsbyggnader i traditionell utformning och funktionsuppdelning. Här finns den gula mangårdsbebyggelsen från ca 1800 bland höga lövträd, samt en separat faluröd ekonomigård och en trädgård. Mängden gårdsbyggnader från 1800- och tidigt 1900-tal ger en god återspegling av byggnads- och jordbruksutveckling på en mindre herrgård i skärgården under motsvarande tid. Anläggningen är en av Lidingös bäst bevarade agrara gårdsmiljöer och är av mycket stort kulturhistoriskt värde.

Rudboda gård är en av Lidingös mest genuina och väl bibehållna agrara gårdsmiljöer med byggnader uteslutande från 1800-talet. Manbyggnaden från 1800-talets början fick sin huvudsakliga utformning på 1840-talet.

Rudboda Gårds sannolikt äldsta bostadshus, troligen med rötter i 1700-talet, har senare använts som statarbostad. I dag den enda bevarade i sitt slag på Lidingö.

Rudalid strax sydost om Rudboda gård uppfördes vid början av 1900-talet som en sommarvilla i tidstypisk panelarkitektur. I den äldre husdelen har villan kvar ursprungliga fasadpartier, bland annat glasverandor, men är i övrigt starkt till- och ombyggd.

De fria siktvyerna mellan gravfältet vid Rudalid och Kyrkviken är mycket viktiga att hålla öppna och obrutna. De återspeglar bland annat förhållandet mellan fornlämningar och fjärdar och ger avtrycken efter järnålderns invånare en förtydligad historisk förankring i landskapet. (Raä Lidingö 24)

Sammanfattande värdering

Rudboda gård - Sundby utgör en särskilt värdefull kulturmiljö och ingår i en större helhetsmiljö, området Hustegafjärden, Gråviken och Kyrkviken, som tillsammans utgör ett större område med lång agrarhistorisk kontinuitet från yngre järnålder fram till 1700-tal.

Landskapet speglar en agrar bebyggelseutveckling på Kyrkvikens norra sida, hävdad sedan järnålder och medeltid och som långt in på 1900-talet haft en påtaglig landsbygdsprägel. Ur agrarhistorisk synpunkt är detta en av de främsta äldre kulturmiljöerna på ön med en ovanligt lång och tydlig kontinuitet i tid. Här finns järnåldersgravar, medeltida bebyggelsestrukturer som Sundby gårdstomt och eventuellt även Rudboda gamla gårdstomt, samt 1700-1800-tal som Rudboda välbevarade gårdsmiljö.

Miljön är uppmärksammas som kulturmiljö i "Lidingö - Kulturhistoriska miljöer" (Stockholms Länsmuseum, 1990). Rudboda gård - Sundby ingår i grön kulturmiljö i "Lidingös gröna kulturmiljöer" (2013).

Fornlämningar skyddas enligt Kulturmiljölagen. Information om fornlämningar kan hittas i Forsök hos Riksantikvarieämbetet.

Karaktärsdrag

Agrar- och bebyggelsehistoriskt kulturlandskap med obrutna landskapsförhållanden och siktlinjer mellan fornlämningar, gårdslägen och Kyrkviken.

- Kulturlandskapet kring Sundby med gårdens gamla inägor, lövskogsdungar och ädellövträd.
- Rester av äldre odlingslandskap med värdefulla lämningar såsom äldre tiders markanvändning, odlingsspår, odlingsrösen, lokalvägnät och förhistorisk grav.
- De fria siktlinjerna mellan gravfältet vid Rudalid och Kyrkviken som återspeglar förhållandet mellan fornlämningar och fjärdar samt ger en historisk förankring i landskapet.
- Rudboda gårds sammanhållna äldre anläggning med funktionsbyggnader från 1800-talet. Mangård med gulmålad huvudbyggnad och flyglar omgiven av högvuxna lövträd, grusgång och avgränsning utåt med falurött spjalstaket av traditionell typ. Separat faluröd ekonomigård med flera traditionella gårdsbyggnader som ger stark karaktär.
- Rudalids förhistoriska gravar i tallbacke ovanför viken.

Råd och riktlinjer

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Fornlämningar inom området skyddas genom kulturmiljölagens andra kapitel om fornminnen. Vid förändring krävs tillstånd av länsstyrelsen.
- Det öppna småskaliga jordbrukslandskapet bör bevaras och underhållas så det inte växer igen. Tydliga spår av äldre tiders markanvändning såsom odlingsspår, odlingsrösen, lokalvägnät och förhistoriska gravar bör bevaras.
- Agrart kulturlandskap kring Sundby gårds ägor med anor från järnålderns mellersta del, medeltid, 1600-tal och 1800-tal bör bevaras.
- De fria siktlinjerna mellan gravfältet vid Rudalid och Kyrkviken bör bevaras och hållas öppna.
- Skärgårdskaraktär, ädellövträd, och fd åker- och ängsmarker samt en rik mängd äldre husgrunder är karaktärskapande och viktiga för förståelsen av kulturlandskapet och bör värnas.
- Rudboda gård från 1800-talet bör vårdas och underhållas med traditionella material och metoder för att säkerställa att gårdens kulturhistoriska värden består.
- Äldre bevarad gårdsstruktur med mangårdsbyggnad och flyglar samt ett stort antal bevarade ekonomibygnader liksom äldre bostadshus från 1700-talet, bör bevaras exteriört avseende volym och karaktär.
- Byggnadernas ursprungliga arkitektoniska uttryck bör bevaras och vara vägledande vid renovering. Ursprungliga delar och detaljer såsom

mangårdsbyggnadens panelklädda fasader, fönster, fönsterluckor, dörrar och portar i originalutförande bör renoveras med traditionella material och metoder.

- Äldre bostadshus från 1700-talet bör vårdas och underhållas med traditionella material och metoder för att säkerställa att gårdens kulturhistoriska värden består.
- Rudboda gårds omgivande trädgård med högvuxna lövträd, grusgång och avgränsning med falurött spjälstaket av traditionell typ bör bevaras. Äldre träd bör inte fällas om det inte är nödvändigt av naturvårdsskäl. Ev träd som måste tas ned bör ersättas.
- Ingen ny bebyggelse bör tillkomma inom Rudboda gårds värdefulla kulturmiljö.
- Miljön som helhet är känslig för förändringar och antikvarisk sakkunnig bör medverka vid ändringar som påverkar det kulturhistoriska värdet.